

ІННОВАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ ВИХОВАННЯ НОВОЇ ШКОЛИ В ОДЕСЬКОМУ РЕГІОНІ

Педагогіка
ШКОЛИ

У статті визначено інноваційні стратегії виховання, розкрито науково-методичні засади духовно-морального виховання, здоров'язбереження, інновації у вихованні як інноваційні стратегії виховання нової школи та визначено й схарактеризовано шляхи їх реалізації.

УДК 371.132.72+
37.013 +37.037

Ключові слова: інноваційні стратегії виховання, морально-духовне виховання, здоров'язбережувальне середовище, інноваційність, інновації у вихованні, шляхи реформування виховання.

Базуючись на сучасних дослідженнях у педагогіці, нормативних документах про освіту, учителями Одеського регіону окреслено виконання надзвичайно важливої місії *освітян* – очолити виховання людини громадянського суспільства, знайти дієві шляхи проведення реформи виховання в нашому регіоні щодо забезпечення і створення необхідних умов усебічного і гармонійного розвитку особистості, яка орієнтована на найдосконаліші соціокультурні стандарти і всезагальнолюдські цінності та виміри життя в нових економічних умовах.

У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [6] визначено, що:

- пріоритетом державної гуманітарної політики є *національне виховання*;
- одним із стратегічних напрямів розвитку освіти є забезпечення національного виховання, розвитку і соціалізації дітей та молоді.

Удосконалення освітньо-виховного процесу має розглядатися в контексті гуманістичної парадигми виховання – *ставлення до людини* (ст. 3 Конституції України), як до найвищої цінності, переорієнтація на особистісну спрямованість, створення умов, що забезпечують входження в соціум, усвідомлення принципів і цінностей суспільного життя.

Означено *основні шляхи проведення реформи виховання в Одеському регіоні:*

- *реформування змісту виховання*, що ґрунтується на сучасних наукових підходах і педагогічному новаторстві, використанні інновацій з урахуванням особливостей і потреб сучасної освіти, наповнення його культурно-історичними надбаннями українського народу;

Вікторія ЯГОДНИКОВА

Директор Одеського інституту Міжрегіональної академії управління персоналом, доцент кафедри психолого-педагогічної та суспільно-гуманітарної освіти Одеського обласного інституту удосконалення вчителів, професор Міжнародної кадрової академії, кандидат педагогічних наук

Олена ЧЕШЕНКО

Методист науково-методичної лабораторії проблем виховання, старший викладач кафедри психолого-педагогічної та суспільно-гуманітарної освіти Одеського обласного інституту удосконалення вчителів, регіональний координатор Національної мережі шкіл сприяння здоров'ю

**Вікторія
ЯГОДНИКОВА**

**Олена
ЧЕШЕНКО**

- *упровадження нових підходів, виховних систем, технологій, форм і методів виховання, які б відповідали потребам розвитку особистості, сприяли розкриттю її талантів, удосконаленню духовно-емоційних, розумових і фізичних здібностей, підтриманню поведінки особистості, досягненню соціальної зрілості та індивідуального зростання;*

- *розроблення теоретико-методологічних аспектів національної системи виховання з урахуванням вітчизняного і зарубіжного досвіду, регіональних особливостей;*

- *об'єднання зусиль державних і громадських інституцій у вихованні молоді, сприяння діяльності дитячих та юнацьких організацій;*

- *розвиток різноманітних дитячих і молодіжних об'єднань за інтересами, позашкільних освітньо-виховних закладів;*

- *організація родинного виховання і освіти як важливої ланки педагогічного навчання батьків;*

- *докорінні зміни в підготовці й перепідготовці педагогічних кадрів для здійснення національного виховання.*

Робота ця складна, але від докладених зусиль, підтримки всього суспільства й швидкості реалізації інноваційних стратегій виховання залежить підвищення

ефективності системи національного виховання, подолання наявних проблем і протистояння деструктивним тенденціям в організації виховного процесу. При цьому важливо *врахувати* нову стартову структуру суспільства, регіональні, національні, релігійні та інші особливості середовища. Подібна діяльність уже здійснюється в Одеському регіоні, і тому дуже *важливо* постійно підтримувати творчі сили і кращий досвід національного **виховання**.

Зважаючи на те, що нові умови життя у XXI столітті зумовлюють потребу у вихованні нового покоління, в Одеській області на зібранні творчої педагогічної еліти обрано новий вектор діяльності – визначено інноваційні стратегії нової школи в Одеському регіоні. Це **духовно-моральне виховання, здоров'язбереження, інновації у вихованні**.

Великі ідеї приходять тоді, коли світ має потребу в них. Розглянемо *шляхи реалізації* визначених інноваційних стратегій виховання.

Інноваційні стратегії виховання нової школи в Одеському регіоні

- 1 Морально-духовне виховання
- 2 Здоров'язбереження
- 3 Інновації у вихованні

ДУХОВНО-МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ

Духовно-моральне виховання особистості найболючіша і найактуальніша проблема для нашого суспільства. Глибока криза цін-

ностей серйозно загрожує майбутньому людства. Нині, коли в Україні обрано курс на розбудову гуманного демократичного суспільства, що передбачає культ Людини і Народу, гуманні і демократичні відносини між людьми в усіх сферах життя, питання морального виховання займає одне з провідних місць у системі виховання.

Система моральних цінностей в українців формувалася здавна: у сім'ї, родині, під впливом *національної ментальності, природного демократизму, звичаїв і традицій*. На їх основі впродовж віків у нашого народу культивувалися гуманізм і любов до рідної землі, патріотизм і громадянський обов'язок, волелюбність і самовідданість, високе людське сумління, шанобливе ставлення до батьків.

Головною метою морального виховання на сучасному етапі є цілеспрямований свідомий процес формування гармонійної особистості, *що включає загальнолюдські якості* — гуманність, працелюбність, чесність, правдивість, дисциплінованість, почуття відповідальності, власної гідності, виховання патріотизму, любові до Батьківщини. На цій основі формуються *особистісні риси людини* — національна самосвідомість, розвинена духовність, моральна, художньо-естетична, правова, трудова, фізична, екологічна культури; розвиваються та вдосконалюються індивідуальні здібності і талант.

Український академік І. Д. Бех наголошує, що „на зміну володінню під-

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Загальноцивілізаційні тенденції розвитку, що впливають на всі сфери життєдіяльності людини, світового співтовариства та України зокрема, складають підґрунтя **сучасних змін в освіті**. Загальновідомо, що доля будь-якої нації, держави, спільноти залежить від того, якими сьогодні виховуються діти та якими вони стануть у майбутньому. Процеси подальшого державотворення України, її прагнення зайняти гідне місце у світовому співтоваристві відбуваються в умовах тривалої політичної, економічної, соціальної нестабільності та духовної кризи суспільства, коли воно втрачає свої гуманістичні функції, перестає бути засобом і живильним середовищем для духовного і морального розвитку особистості. У періоди зміни політичної ситуації ці проблеми загострюються ще більше, тому на порядку денному надзвичайно важливе і невідкладне завдання — **виховання нового покоління**, здатного не лише досягнути загальнолюдський зміст сутності існування людини, а й творчо адаптувати його до потреб свого часу.

Для оновлення *царини освіти* необхідним є врахування і подолання перешкод, що виникають як у зовнішньому, так і в нашому внутрішньому світі. **Сучасне виховання** має відігравати *випереджувальну роль* у розбудові соборної, демократичної, унітарної України, в якій вільно та дружно житимуть люди всіх національностей, різних релігійних переконань та політичних поглядів. Воно *має базуватися на кращих здобутках* національної культури, вітчизняної та світової педагогіки, на підґрунті творчого поєднання філософських ідей народної педагогіки та філософсько-дидактичної спадщини видатних вітчизняних педагогів, новітнього педагогічного досвіду, *сприяти припиненню* соціальної деградації, *стимулювати* самоорганізацію та особисту відповідальність людей, *бути гарантом* громадянського миру і злагоди в суспільстві, *учити покоління, що зростає*, розбудовувати демократичну державу.

Проведемо аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковане розв'язання даної проблеми. Соціально-філософські основи інноваційних змін у вітчизняній освіті і вихованні висвітлено в наукових працях І. Беха, О. Вишневського, І. Зязюна, В. Кременя, О. Остапчука, Л. Онищука, О. Сухомлинської та ін.

Теоретичні аспекти педагогічної інноватики, класифікація нововведень, особливості інноваційної діяльності в системі освіти, характеристика і структура інноваційного процесу досліджено в працях Д. Алфімова, І. Богданової, І. Даниленко, М. Кларина, В. Паламарчука, О. Пехоти, І. Підласого, О. Попова, М. Поташника, В. Уруського, О. Хомерики, А. Хуторського, Н. Юсуфбекової та ін.

Особливості інноваційних педагогічних технологій та їх виховний аспект є предметом наукового пошуку Т. Дем'янюка, І. Дичківської, О. Кіяшко, Л. Рошупкіної, В. Сафуліна, В. Стельмашенко та ін.

Зважаючи на ґрунтовний доробок науковців з проблеми інноваційних змін в освіті, слід зазначити, що поза увагою залишається проблема інноваційних стратегій виховання та їх реалізації.

Тому **МЕТОЮ СТАТТІ** є визначення інноваційних стратегій виховання нової школи в Одеському регіоні та характеристика шляхів їх реалізації.

ростаючою особистістю моральними якостями чи властивостями на виховну сцену має вийти **ДУХОВНА ЗДІБНІСТЬ**", яка, на думку науковця, є єдністю „певного етичного знання (поняття) і способу, за допомогою якого вона набуває особистісного смислу” [1, С. 13].

Структура духовно-морального виховання визначається його основними завданнями і включає в себе формування внутрішнього психічного розвитку дитини – свідомості, почуттів, волі, поведінки.

Сучасне виховання повинно сприяти духовно-моральній досконалості підростаючого покоління, відродженню духовних ідеалів українського народу, національної культури, зупиненню соціальної деградації; виступати стимулом пробудження високих моральних якостей, запорукою громадянського миру і злагоди в суспільстві, що вимагає оновлення виховного процесу, використання інновацій.

У вітчизняній педагогіці є чимало досліджень, в яких аналізуються шляхи виховання духовних цінностей молоді людини. Це й історичні джерела, до яких належать „Повчання дітям” Володимира Мономаха, філософські вчення Г. Сковороди та вихованців Києво-Могилянської академії, твори геніальних педагогів К. Ушинського, А. Макаренка, В. Сухомлинського тощо. А також сучасні напрацювання відомих українських науковців і педагогів, зокрема „Концепція виховання гуманістичних цінностей учнів загальноосвітньої школи” (І. Бех, Н. Ганнусенко, К. Чорна), „Концепція формування духовності особистості на основі християнських моральних цінностей” (О. Сухомлинська) [11], „Методологічні засади до визначення напрямків і стратегій виховного процесу” (І. Бех, М. Боришевський, І. Зязюн, О. Пархоменко, О. Сухомлинська та ін.).

Першочергові завдання духовно-морального виховання підростаючого

покоління, які стоять перед освітою, суспільством та кожною сім'єю – це:

- **змінити** систему цінностей, ідеалів та інтересів покоління, що зростає, сприяти формуванню відданості загальнолюдським моральним цінностям;
- **допомогти** учням розвивати внутрішній суб'єктивний світ людини (життєві інтереси, переконання, погляди, ідеали, світогляд, ставлення до життя, до інших людей, до власних обов'язків і до себе);
- **розкрити** можливості їхнього розуму та психіки;
- **відкрити** шлях до виявлення головних сил або здібностей, до яких належать: мислення, відчуття (почуття), хотіння (бажання, воля), що зумовлює помисли та життєві кроки, учинки, поведінку особистості.

Пріоритетними напрямками духовно-морального реформування виховання у нашому суспільстві є:

- **утвердження принципів** загальнолюдської моралі – правди, справедливості, патріотизму, доброти, працелюбності тощо;
- **прищеплення відповідального ставлення до сім'ї, родини**, шанобливого ставлення до народу і держави, культури, звичаїв, традицій усіх народів, які населяють Україну, адекватного ставлення до культурних надбань людства;
- **виховання духовної культури особистості**, засвоєння нею моральних духовних цінностей, створення умов для вибору власної світоглядної позиції;
- **формування самосвідомості людини** та її загальнолюдських якостей (ставлення до себе та інших як до цінності, тобто виступати власне духовною особистістю і для себе, і для інших), глибокого усвідомлення взаємозв'язку між ідеями свободи, правами людини та її громадянською відповідальністю.

Цілям духовно-морального становлення підростаючого покоління в атмосфері гуманності та особис-

тісного підходу до Дитини служать *ідеї „Маніфесту гуманної педагогіки”* (2011) [5], які закликають нас до єднання і співробітництва в оздоровленні та оновленні освітнього світу, *щоб кожна дитина*

- виховувалася Людиною Благородною та Великодушною,
- розвивалася духовно і морально,
- оволодівала знаннями, що розширюють її свідомість та ведуть до творчості і творення блага,
- училася виражати, берегти і стверджувати в житті власну волю,
- любила Батьківщину, цінувала й бережно ставилася до багатовікової культури свого народу і людства взагалі.

Як свідчать наукові дослідження з проблем духовно-морального виховання та новітній практичний досвід творчих педагогів навчальних закладів Одещини, *найефективнішими шляхами вирішення проблем духовно-морального виховання учнів є:*

I. Перехід освіти на новий гуманістично-інноваційний тип, гуманізація і демократизація навчально-виховного процесу; переорієнтація педагогічної ідеології на гуманістичні цінності та виміри; єдність загальнолюдського і національного на засадах загальнолюдських, полікультурних, громадянських цінностей; забезпечення фізичного, морально-духовного, культурного розвитку дитини. Розбудова інноваційного виховного середовища загальноосвітнього навчального закладу [17]. Упровадження технологій, програм, проєктів, факультативів, змістове наповнення яких допомагає сприяння формуванню духовно-моральної, життєво компетентної особистості, яка успішно самореалізується в соціумі як громадянин, сім'янин, професіонал, що передбачає формування в неї загальнолюдських якостей, відданості загальнолюдським моральним цінностям і ставлення особистості до себе і людей, суспільства і держави, природи і здоров'я, праці та мистецтва.

II. Розроблення інваріантних моделей виховної системи навчального закладу, в основу якої покладатиметься *принцип пріоритетності людини* [2; 3; 12]. Розроблення змісту виховання з урахуванням сучасних соціокультурних ситуацій, цінностей виховання і навчання, спрямованого на вдосконалення здібностей і поведінки особистості, досягнення нею соціальної зрілості та індивідуального зростання на засадах педагогічної ідеології перебудови сучасної школи:

- поширення ідеї гуманізації та демократизації шкільного життя;
- центрування виховання на особистості дитини як суб'єкта виховання;
- розвиток її внутрішнього „Я”;
- зростання духовних можливостей дитини;
- виховання людини високої духовності та чистої моралі;
- сприяння формуванню гармонійної життєстійкої, життєздатної і життєтворчої, соціально зрілої творчої особистості, громадянина України і світу;
- підготовка молоді до свідомого вибору сфери життєдіяльності.

III. Міжсекторальне співробітництво всіх сфер суспільства, діяльність яких прямо чи опосередковано впливає на формування духовно-моральної культури молоді. Соціалізація підрастаючого покоління. Об'єднання, координація державно-приватно-суспільного партнерства і співробітництва з метою узгодження та об'єднання дій щодо оздоровлення, оновлення та упорядкування безпечного навколишнього середовища (предметно-просторового, інформаційно-комунікативного, креативно-діяльнісного), сприятливого для дитини [15], для набуття нею соціального досвіду, в якому вона досягає соціальної зрілості та індивідуального зростання; сприяння формуванню в молоді потреби та вміння жити в громадянському суспільстві, духовності та фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, трудової, екологічної культури.

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ

Здоров'язбереження як вектор інноваційної стратегії виховання зумовлюється тим, що сучасна система освіти стає пріоритетним напрямом реалізації державної політики щодо зміцнення і збереження здоров'я підрастаючого покоління, створення здоров'язбережувального середовища.

Дуже важливо, щоб за процесами реформування і модернізації не забули про здоров'я тих, заради кого ці процеси відбуваються і ким вони здійснюються.

Українська вчена *О. Я. Савченко* зазначає: „Здоров'я і знання – нерозривні складові життя людини. А знання без здоров'я нікому не потрібно”.

Вихід із ситуації, яка склалася, потребує нових підходів, нової ідеології, в основі якої – ідея педагогіки здоров'язбереження.

Реалізація ідеї здоров'язбережувальної освіти передбачає:

- забезпечення **здорового способу життя** для всіх суб'єктів навчально-виховного процесу шляхом створення середовища, яке сприяє зміцненню здоров'я, установлення домінуючої світоглядної установки на пріоритетну цінність здоров'я;
- **інтеграцію культури здоров'я** в усі чинники щоденного життя навчального закладу;
- **гуманізацію і демократизацію** навчально-виховного процесу, єдність загальнолюдського і національного;
- **природовідповідність**, наявність комплексного, системного, компетентнісного підходу до збереження, зміцнення, відновлення здоров'я та **профілактики** захворювань;
- **співробітництво, співтворчість** суб'єктів навчально-виховного процесу; міжсекторальне співробітництво всіх сфер суспільства, діяльність яких прямо чи опосередковано впливає на здоров'я;

- **системність** (взаємодія всіх елементів щодо забезпечення функцій усієї системи).

Цілеспрямований, системний, комплексний, діяльнісний, синергетичний підходи до вирішення проблем здоров'я підрастаючого покоління, превентивного виховання, розбудови здоров'язбережувального середовища дасть можливість створити необхідні умови всебічного й гармонійного розвитку особистості для життя в нових економічних умовах.

Вихід із ситуації, яка склалася, ми вбачаємо у необхідності розробки і впровадження конкретних дій. Ми маємо конкретними діями розбудувати таку установу, в якій праця і навчання – радість, в якій немає фізичного та психічного насильства, в якій виключається варварське вторгнення в життя особистості, де життя організоване природовідповідно, за принципами співіснування та співробітництва, де людина не відчуває себе неповноцінною, самотньою і покинутою.

Для оздоровлення та оновлення *освітнього світу дитини* рекомендуємо „*Основні аспекти здоров'язбережувальної роботи у середовищі навчального закладу*”, які стануть своєрідним орієнтиром у здійсненні практичних кроків щодо вирішення проблем здоров'я покоління, що зростає. Це:

1. Здоров'язбережувальна інфраструктура навчального закладу (матеріальне, навчальне, навчально-методичне та кадрове забезпечення).

2. Організація режиму дня під час перебування дітей в освітньому закладі.

3. Організація збалансованого харчування.

4. Раціональна організація навчально-виховного процесу:

- дотримання рухового режиму;
- просвітницько-виховна робота з учнями;
- превентивне виховання, профілактика негативних проявів;
- психопрофілактична робота;
- фізкультурно-оздоровча робота;

- введення системи загартовування;
- проведення роботи зі статевого виховання;
- валеологічний моніторинг.

5. Робота з батьками.

6. Науково-методичний супровід. Інформаційно-просвітницька робота.

7. Об'єднання і координація зусиль, співпраця, співдіяльність і взаємозв'язок.

Як свідчать наукові дослідження з проблеми здоров'язбереження, міжнародний досвід і досвід участі України в проекті „Європейська мережа шкіл сприяння здоров'ю”, передовий практичний досвід навчальних закладів Національної мережі шкіл сприяння здоров'ю Одещини [14; 15], *ефективними механізмами вирішення проблем збереження здоров'я вихованців є:*

I. Упровадження сучасних здоров'язберезувальних технологій у навчальному середовищі, національних і міжнародних програм, проєктів щодо формування навичок безпечного і здорового способу життя, введення окремого навчального предмета „Основи здоров'я”, факультативів.

II. Розвиток і розбудова навчальних закладів „Шкіл сприяння здоров'ю” – школи життєтворчості, самореалізації особистості, толерантності, радості, пріоритетом яких є здоров'я та життя дитини, упровадження ефективних технологій із формування в дітей та молоді духовної культури, культури здоров'я, позитивної мотивації на безпечний спосіб життя, профілактики тютюнокуріння, алкоголізму, захворювання на ВІЛ-інфекцію/СНІД та інші небезпечні хвороби, уживання наркотичних речовин серед дітей та учнівської молоді; подальший розвиток Національної мережі шкіл сприяння здоров'ю, обласних, районних, міських мереж навчальних закладів „Шкіл сприяння здоров'ю” [3; 14; 15].

III. Міжсекторальне співробітництво всіх сфер суспільства, діяльність яких прямо чи опосередковано впливає на здоров'я підростаючого

покоління, для забезпечення фізичного, психічного і соціального благополуччя дітей. Об'єднання, формування, координація державно-приватно-суспільного партнерства з метою узгодження та об'єднання дій щодо оздоровлення й упорядкування безпечного навколишнього середовища, сприятливого для дитини (з опорою на місцеві ресурси). Розбудова дієвого об'єднання культури здоров'я „*влада + навчальний заклад + сім'я + громада*” на засадах партнерства як важливого фактора збереження здоров'я дітей та молоді в соціумі [15].

Пам'ятаймо слова Герофіла, найвизначнішого давньогрецького лікаря III ст. до н.е., який зазначав: „*Без здоров'я і мудрість незавидна, і мистецтво бліде, і сила в'яне, і багатство без користі, і слово без сили*”.

ІННОВАЦІЇ У ВИХОВАННІ

Людство вступає в новий, інноваційний тип прогресу. Відбувається швидка зміна ідей, знань, технологій. Інновації в педагогіці пов'язані із загальними процесами у суспільстві, глобальними проблемами, інтеграцією знань і форм соціального буття. Прагнення до змін, зняття певних обмежень на інноваційну діяльність поспричинили створенню нової педагогіки, характерною ознакою якої є *інноваційність* – здатність до оновлення, відкритість новому. Тому ще одним вектором інноваційної стратегії виховання є інновації у вихованні.

Сучасна філософія освіти, Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, її реформування вимагають принципово нових наукових досліджень, обґрунтованого й послідовного впровадження передових науково-педагогічних технологій, раціональних і ефективних підходів до організації наукової та інноваційної діяльності в освіті, яку визначено одним із стратегічних напрямів державної політики у сфері освіти.

Модернізація вітчизняної освіти покликана зробити процес виховання відповідним до вимог теперішнього часу. У сучасних умовах реформування освіти **потреба в інноваціях у вихованні спричинена певними обставинами** щодо реалізації стратегічних напрямів державної політики у сфері освіти, нових концептуальних ідей та поглядів на розвиток освіти, методологічної переорієнтації процесу виховання, а саме:

- **виконання соціального замовлення** сучасного етапу розбудови нашої держави – сприяння формуванню особистості, яка усвідомлює власну належність до українського народу, європейської цивілізації, орієнтується в реаліях і перспективах соціокультурної динаміки, підготовлена до життя в постійно змінюваному, конкурентному, взаємозалежному світі, що потребує постійного пошуку нових організаційних форм, індивідуального, компетентнісного підходу до виховання особистості, нових технологій виховання, удосконалення здібностей та поведінки особистості, досягнення соціальної зрілості та індивідуального зростання;
- **докорінні зміни державної політики** у сфері освіти, стратегія її реформування спрямовуються на підвищення якості і конкурентоспроможності освіти в нових економічних і соціокультурних умовах, прискорення інтеграції України в європейський освітній простір, зміни методології і технології організації навчально-виховного процесу в навчальних закладах, забезпечення національного виховання, розвитку й соціалізації дітей і молоді, побудови ефективної системи національного виховання;
- **досягнення та розробки сучасних наук про людину**, зокрема філософії, психології, педагогіки, соціології, фізіології, соціоніки, медицини тощо. Суттєво зростає роль і авторитет педагогічного знання, яке може стати теоретичною ба-

зою для нових пошуків, інновацій у вихованні, готовність педагога до створення і застосування інновацій у виховному процесі;

- **зміна характеру ставлення педагогів** до засвоєння і застосування педагогічних виховних нововведень. Нині інноваційна виховна діяльність набуває дослідницько-пошукового характеру: заступники директорів з виховної роботи, класні керівники, педагоги обирають нові виховні програми, проекти, використовують нові прийоми і засоби педагогічної виховної діяльності.

Інновації у вихованні становлять:

- **інноваційна діяльність**, сутність якої полягає в оновленні виховного процесу, внесенні новостворених у традиційну систему виховання;
- **інновації у змісті** виховання, виховних системах, виховних технологіях, організаційних структурах шкільного виховання;
- **система управління** виховним процесом, діяльність та відносини між суб'єктами виховання;
- **додаткова освіта**;
- **співробітництво** з батьками, громадськістю тощо.

Основу інноваційних процесів у вихованні складають **дві важливі проблеми педагогіки**: проблема вивчення, узагальнення і поширення передового педагогічного досвіду та проблема впровадження досягнень психолого-педагогічної науки в практику. **Результатом** інноваційних виховних процесів слугує використання теоретичних і практичних нововведень, а також таких, що утворюються на межі теорії і практики. Педагог може виступати автором, дослідником, користувачем і пропагандистом новітніх педагогічних технологій, теорій, концепцій виховання.

Отже, особливої актуальності набуває потреба у ретельному теоретико-методичному аналізі та узагальненні передового педагогічного досвіду з проблеми інновацій у вихованні, що сприяє модернізації освіти,

формуванню інноваційної особистості, здатної до активного творення свого життя і світу. Упровадження перспективного педагогічного досвіду в шкільну практику потребує вчителів, керівників шкіл, здатних до творчого пошуку.

Практика свідчить, що ефективність, результативність упровадження нововведення залежить від інноваційного потенціалу педагогів, що передбачає їх здатність створювати, сприймати, реалізовувати нововведення, а також своєчасно позбавлятися від застарілого, педагогічно недоцільного. Ця здатність переважно є наслідком творчих прагнень педагога, його ставлення до нововведення.

В інноваційній школі вчителю необхідно створити такі умови, щоб кожна дитина почувала себе там комфортно, незалежно від її індивідуальних психофізіологічних особливостей, здібностей і нахилів, створити умови для того, щоб у дитини виникло внутрішнє бажання творити себе, а це, як відомо, показник найвищого рівня виховання.

В організації інноваційної діяльності педагогів важливим є створення необхідних умов, які передбачають:

- творчий пошук,
- морально-психологічний клімат,
- матеріально-технічні, санітарно-гігієнічні та естетичні умови праці.

Таким чином, *упровадження інновацій у вихованні в шкільну практику потребує забезпечення організаційно-методичного супроводу* формування інноваційного виховного процесу, спрямованого на розвиток творчого потенціалу педагогів, *нової генерації вчителів*, керівників, здатних до творчого пошуку й постійного фахового зростання.

На сьогодні загальноосвітні навчальні заклади Одеської області перебувають на стадії інтенсивного розвитку, моделювання, пошуку оптимальних шляхів методичного забезпечення та ефективного впровадження педагогічних інновацій у вихованні, інноваційних виховних систем на-

вчального закладу, класу, системи управління інноваційною виховною діяльністю, інноваційних технологій, програм, спрямованих на оновлення теорії та практики виховання, удосконалення виховного процесу [2; 12].

Як свідчать наукові дослідження з проблем інновацій у вихованні та передовий практичний досвід творчих педагогів навчальних закладів Одещини, *найефективнішими шляхами вирішення проблеми впровадження інновацій у вихованні є:*

I. Створення ефективної системи методологічного, науково-методичного супроводу, модернізації та забезпечення національного виховання, розвитку й соціалізації дітей та молоді, прогнозування тенденцій розбудови ефективної інноваційної системи виховання з використанням результатів моніторингових досліджень; генерування інноваційних виховних ідей, їх визначення, відбір і забезпечення впровадження; формування відкритої інформаційно-аналітичної бази виховних новацій.

II. Підвищення виховної функції навчальних закладів, цілеспрямованого процесу часткових змін у виховному процесі, що призводить до модифікації мети, змісту, методів, форм виховання, адаптації навчально-виховного процесу до нових вимог [2, 12].

III. Сприяння творчим педагогічним пошукам інноваційних гуманістичних педагогічних систем виховної діяльності навчального закладу, класу; створення, поширення і використання нового передового педагогічного досвіду з проблем виховання для підвищення результативності освітньо-виховної діяльності, якісно кращого задоволення суспільних потреб.

IV. Стимулювання інноваційного стилю професійної педагогічної діяльності та розвитку творчого потенціалу педагогів, заступників директорів з виховної роботи, класних керівників, вихователів у розбудові цілісної, педагогічно доцільної системи виховання [18; 19].

V. Підвищення ефективності та якості навчально-виховного процесу шляхом упровадження і поширення у масовий досвід авторських моделей, систем виховної діяльності, творчих педагогічних програм виховання [2; 12].

VI. Формування інформаційно-аналітичного банку передового педагогічного досвіду з проблем виховання, даних про авторські моделі, системи виховної діяльності, творчі педагогічні програми виховання; інформаційно-методичні матеріали переможців, учасників конкурсів, обласних Ярмарок педагогічних ідей і технологій.

VII. Організація та здійснення науково-методичного супроводу впровадження інновацій у вихованні в систему навчальних закладів Одещини.

VIII. Привернення уваги батьків, громадськості, органів влади й залучення їх до співпраці у вирішенні проблем виховання, гармонізації виховного середовища та життєвого простору кожної дитини, реалізації головного принципу модернізації сучасного навчального закладу „Школи майбутнього – школи духовності, інтелекту, здоров'я, радості” [3].

РЕАЛІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ ВИХОВАННЯ

Реалізація інноваційних стратегій виховання нової школи в Одеському регіоні є об'єктивною закономірністю виконання соціального замовлення сучасного етапу розбудови нашої держави – сприяння формуванню особистості, яка усвідомлює свою належність до українського народу, європейської цивілізації, орієнтується в реаліях і перспективах соціокультурної динаміки, підготовлена до життя в постійно змінюваному, конкурентному, взаємозалежному світі.

Наукові дослідження з проблеми інновацій у вихованні та передовий педагогічний досвід творчих освітян Одещини свідчить, що прискорення подолання наявних проблем і проти-

стояння деструктивним тенденціям в організації виховного процесу потребують:

- постійного пошуку, розроблення новаційного змісту виховання, нових технологій, організаційних форм, індивідуального, компетентнісного підходу до виховання особистості з урахуванням сучасних соціокультурних ситуацій, цінностей виховання і навчання, спрямованого на вдосконалення здібностей і поведінки особистості, досягнення нею соціальної зрілості та індивідуального зростання;
- розвитку творчого потенціалу педагогів, нової генерації вчителів, керівників, здатних до творчого пошуку та постійного фахового зростання;
- об'єднання зусиль, підтримку всіх сфер суспільства, діяльність яких прямо чи опосередковано впливає на виховання підростаючого покоління;
- створення сучасної матеріально-технічної бази системи освіти.

Для реалізації обраного вектора руху в Одеському регіоні – інноваційних стратегій виховання нової школи в практиці виховної діяльності району, міста, загальноосвітнього навчального закладу – доцільним буде проведення **стратегічного планування SWOT-аналізу** (див. вріз на с. 77)

Практичній реалізації інноваційних стратегій виховання нової школи в Одеському регіоні, побудові ефективної системи національного виховання сприятимуть реформування змісту виховання, упровадження новаторських педагогічних ідей, застосування педагогічних виховних нововведень, упровадження нових підходів, виховних систем, технологій, форм і методів виховання з урахуванням вітчизняного і зарубіжного досвіду та регіональних особливостей; забезпечення шляхів ефективної модернізації виховного процесу та національного відродження школи, основою якої є *ідеї народної педагогіки*, філософсько-дидактична спадщина

видатних вітчизняних і світових педагогів.

Аби практична реалізація інноваційних стратегій виховання нової школи в регіоні сприяла змінам, необхідно враховувати, що вони становлять собою процес, який потребує часу, а значні зміни – безперервних і тривалих зусиль і підтримки.

Подальші дослідження ми вбачаємо у створенні та впровадженні у практику психолого-педагогічного супроводу щодо реалізації інноваційних стратегій виховання, вивченні й поширенні передового педагогічного досвіду навчальних закладів, педагогічних колективів, класних керівників, вихователів і вчителів, інноваційної виховної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Д. Інноваційна виховна технологія: сутнісні положення і шляхи реалізації / І. Д. Бех // Педагогіка і психологія. – № 1. – 2014. – С. 12–17.
2. Інноваційність виховного процесу в сучасному освітньому просторі: теоретичні основи та досвід творчих освітян Одещини / Упорядник О. І. Чешенко. – Одеса, 2011. – 189 с.
3. Кириленко С. В. Школа культури здоров'я: від сьогодення до майбутнього: навч.-метод. посіб. / С. В. Кириленко, О. М. Михайлова, В. П. Сергієнко. – Київ, Чернівці : Букрек, 2012. – 384 с. : іл. – (Серія „Школа майбутнього”).
4. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в стратегія освітнього простору / В. Г. Кремень. – К. : Педагогічна думка, 2009. – 520 с.

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ SWOT-АНАЛІЗ

Дозволяє виявити внутрішні та зовнішні чинники, які сприяють їх досягненню або перешкоджають. Усі чинники діляться на чотири категорії:

Стратегічне планування SWOT-аналіз	
Сильні сторони Strengths	Слабкі сторони Weaknesses
Можливості Opportunities	Загрози Threats

Метод стратегічного планування сприятиме чіткому розробленню:

а) сукупності дій, що впливають на інноваційну виховну діяльність району, міста, загальноосвітнього навчального закладу, спрямовану на розвиток сучасної особистості учня, удосконалення її здібностей і поведінки, за якої вона досягає соціальної зрілості та індивідуального зростання;

б) концептуальних основ системи виховної діяльності району, міста, загальноосвітнього навчального закладу.

Такий підхід, на нашу думку, сприятиме вдосконаленню шляхів стратегічного управління виховною системою району/міста, загальноосвітнього навчального закладу.

За підсумками проведення SWOT-аналізу, з метою вироблення сукупності дій, що впливають на інноваційну виховну діяльність, щодо практичної реалізації інноваційних стратегій виховання нової школи **доцільно розробити багатосторонню програму**, складовими якої можуть бути наступні документи:

1) Програма розбудови системи національного виховання в районі, місті, кожному навчальному закладі, основних орієнтирів довгострокової інноваційної виховної діяльності, відповідно до якої:

- розробляється інноваційна стратегія виховання нової школи в районі, місті, кожному навчальному закладі;
- обираються найефективніші шляхи її досягнення;
- формується портфель інноваційних проектів для довгострокового інвестування.

2) Програма (проекти) організаційно-методичного супроводу формування інноваційної спрямованості виховного процесу, яка відповідає стратегії розвитку і європейської орієнтації освіти України в цілому, спрямованої на підвищення професійної майстерності та розвиток творчого потенціалу педагогів, допомагає досягти позитивних результатів у процесі інноваційної діяльності.

3) Програма (проекти) розвитку та розбудови інноваційних навчальних закладів освіти з проблем виховання, інваріантних моделей системи виховної діяльності навчальних закладів, виховних систем класу з урахуванням сучасних соціокультурних ситуацій, цінностей виховання і навчання.

4) Програма (проекти) розвитку та розбудови навчальних закладів „Шкіл сприяння здоров'ю”, районної/міської мережі навчальних закладів „Шкіл сприяння здоров'ю”.

5) Програма превентивного виховання дітей і молоді в системі освіти; формування ефективної та дієвої системи профілактики правопорушень, дитячої бездоглядності та безпритульності.

6) Програма (проекти) здійснення системного підходу до управління виховною діяльністю в районі/місті, навчальному закладі, забезпечення проведення моніторингу стану виховної діяльності.

7) Програма (проекти) розбудови в районі/місті, навчальних закладах інноваційного виховного, здоров'язбережувального середовища як динамічної системи, здатної чітко реагувати на соціально-педагогічні умови і змінюватись відповідно до них, середовища, яке забезпечує взаємодію всіх суб'єктів виховного процесу, сприяє їхньому взаємозбагаченню, особистісному самовдосконаленню, самореалізації та складається з предметно-просторового, інформаційно-комунікативного, креативно-діяльнісного компонентів.

5. Маніфест гуманної педагогіки 17 липня 2011 року. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://gumanpedagog.org.ua>
6. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. Указ Президента України № 344/2013 від 25.06.2013.
7. Оржиховська В. М. Духовність і здоров'я : навч.-мет. посіб. / В. М. Оржиховська. – К., 2004.
8. Пометун О. Освіта для стійкого розвитку – інновація XXI століття / О. Пометун // Шлях освіти. – 2010. – № 3. – С. 12–17.
9. Сиротенко Г. О. Інновації як основа змін освітньої практики : інформ.-метод. зб. / Упорядник Г. О. Сиротенко. – Полтава, ПОІППО, 2005. – 160 с.
10. Сухомлинський В. О. Сучасні цінності у вихованні: проблеми, перспективи. / В. О. Сухомлинський // Шлях освіти. – 1996. – № 1.
11. Сухомлинська О. Концептуальні засади формування духовності особистості на основі християнських моральних цінностей / О. Сухомлинська // Шлях

освіти. – 2002. – № 4. – С. 13–18.

12. Теорія і практика організації інноваційного процесу виховання : науково-методична збірка / Упорядник О. І. Чешенко. – Одеса, 2014. – 327 с.
13. Химинець В. В. Інноваційна освітня діяльність / В. В. Химинець. – Тернопіль : Мандрівець, 2009. – 360 с.
14. Чешенко О. І. Кожний навчальний заклад має бути Школою сприяння здоров'ю в інтересах дітей та створення кращого світу для них. Методичні поради. / О. І. Чешенко – Одеса, 2011. – 134 с. – (Серія „Школи здоров'я Одешини”).
15. Чешенко О. І. Розбудова об'єднання культури здоров'я як важливий фактор збереження здоров'я дітей у соціумі / О. І. Чешенко // Інтеграція освітньо-виховної та оздоровчої діяльності навчальних закладів України : матеріали Всеукр. наук.-прак. конф. (Кіровоград, 6–7 листопада 2012 р.) – Кіровоград, 2012. – 284 с. – С. 220–230.
16. Чешенко О. І. Інноваційність виховного процесу в сучасному освітньому просторі: організаційний аспект / О. І. Чешенко, В. В. Ягоднікова // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2010. – № 6. – С. 34.
17. Ягоднікова В. В. Виховання сучасної особистості учня в умовах інноваційного середовища загальноосвітнього навчального закладу / В. В. Ягоднікова // Наша школа. – 2011. – № 4.
18. Ягоднікова В. В. Розвиток мотивації педагогів до інноваційної виховної діяльності / В. В. Ягоднікова. – Одеса, 2013. – 114 с.
19. Ягоднікова В. В. Формування інноваційного потенціалу класних керівників в системі методичної роботи загальноосвітнього закладу / В. В. Ягоднікова, О. І. Чешенко // Наша школа. – 2011. – № 4. – С. 48–53.

Викторія Ягоднікова, Елена Чешенко
Інноваційні стратегії виховання нової школи в одеському регіоні

В статті определены инновационные стратегии воспитания, раскрыты научно-методические основы духовно-морального воспитания, здоровьесохранения, инновации в воспитании как инновационных стратегий воспитания новой школы, и определены, и охарактеризованы пути их реализации.

Ключевые слова: инновационные стратегии воспитания, морально-духовное воспитание, здоровьесохраняющая среда, инновационность, инновации в воспитании, пути реформирования воспитания.

Victoria Yagodnikova, Olena Cheshenko
New school innovative strategies of education in odessa region

In the article innovative strategies of education are defined, the scientific and methodical bases of spiritual and moral education, health welfare are exposed; education innovations proposed as innovative strategies of new school education and the ways of their realization are described.

Key words: innovative strategies of education, moral and spiritual education, health welfare, innovation, innovations in education, ways of education reforming.